

Legenda bohatera w wierszu Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Maria Janion, Maria Żmigrodzka, *Romantyzm i historia*, Gdańsk 2011, s. 519.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *W starym kościełku na Woli...*, [w:] tegoż, *Wiersze. Nowe wydanie krytyczne*, oprac. J. Brzozowski, Z. Przychodniak, Poznań 2005, s. 397–401.
- Źródło: Konstanty Gaszyński, *Śmierć generała Sowińskiego*, [w:] Czesław Kłak, *Polski Leonidas. Rzecz o legendzie historycznej i literackiej generała Józefa Sowińskiego*, Warszawa 1986, s. 179–181.
- Źródło: Ireneusz Opacki, *Ewolucja balladowej opowieści. Zagadnienie narratora i narracji w balladzie lat 1822–1920*, Lublin 1961, s. 52.
- Źródło: Zbigniew Herbert, *Wąwóz Małachowskiego*, [w:] tegoż, *Napis*, Wrocław 1996, s. 35.
- Źródło: Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*, [w:] Zdzisław Libera, *Poezja polska w XVIII wieku*, Warszawa 1976, s. 219.
- Źródło: Tomasz Świtkowski, *O wzięciu Woli dnia 6 września 1831. Sprostowanie opisów generałów Umińskiego i Sołtyka*, Paryż 1833, s. 22.

- Źródło: Zbigniew Sudolski, *Słowacki. Opowieść biograficzna*, Warszawa 1996, s. 246.

Legenda bohatera w wierszu Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*

Atak wojsk rosyjskich na redutę gen. Sowińskiego w 1831 roku podczas powstania listopadowego
Źródło: domena publiczna.

” Ignacy Krasicki

Hymn do miłości ojczyzny

Święta miłości kochanej ojczyzny,
Czują cię tylko umysły poczciwe!
Dla ciebie zjadłe smakują trucizny,
Dla ciebie więzy, pęta niezελzywe.
Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny,
Gnieździsz w umyśle rozkoszy prawdziwe,
Byle cię można wspomóc, byle wspierać,
Nie żal żyć w nędzy, nie żal i umierać

Źródło: Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*, [w:] Zdzisław Libera, *Poezja polska w XVIII wieku*, Warszawa 1976, s. 219.

– pisał Ignacy Krasicki w *Hymnie do miłości ojczyzny*. Utwór ten stał się oficjalnym hymnem Szkoły Rycerskiej, która powstała w epoce oświecenia, w 1765 roku

w Warszawie. Słowa pieśni znajdowały się na drzwiach sypialni każdego kadeta, a nawet recytowano je jako wieczorną modlitwę. Jednym z uczniów szkoły był przyszły generał Józef Longin Sowiński, który stał się bohaterem w pamięci zbiorowej Polaków dzięki obronie reduty na Woli w 1831 roku podczas powstania listopadowego.

Twoje cele

- Poznasz wersję śmierci generała Sowińskiego utrwaloną w wierszu Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*.
- Wskażesz przykłady środków stylistycznych oraz określisz ich funkcje.
- Wyjaśnisz, na czym polega mityzacja bohatera lirycznego wiersza.
- Porównasz wiersz Juliusza Słowackiego i obraz Wojciecha Kossaka.

Przeczytaj

Generał Józef Longin Sowiński

Bohaterem lirycznym wiersza Juliusza Słowackiego [„*W starym kościółku na Woli...*”], który znany jest również pod tytułem *Sowiński w okopach Woli*, został generał Józef Longin Sowiński (1777–1831). W jego biografii najważniejsze są wydarzenia związane z losem żołnierza – absolwenta Akademii Szlacheckiego Korpusu Jego Królewskiej Mości i Rzeczypospolitej, czyli **Szkoły Rycerskiej**.

Zygmunt Vogel, akwarela przedstawiająca Szkołę Rycerską, 1785

Źródło: domena publiczna.

W 1794 roku Sowiński brał udział w insurekcji kościuszkowskiej. W tym samym roku otrzymał stopień podporucznika. Walczył w legionach generała Jana Henryka Dąbrowskiego, po czym zdobywał kolejne stopnie wojskowe najpierw w armii pruskiej, a od 1811 roku w Armii Księstwa Warszawskiego. W 1812 roku wziął udział w kampanii napoleońskiej, podczas której wyróżnił się jako dowódca. Za waleczność został odznaczony krzyżem kawalerskim [Virtuti Militari](#) oraz krzyżem francuskiej Legii Honorowej. Podczas **starcia pod Borodino (Możajskiem)** 5 września 1812 roku został

poważnie ranny w kolano, ale mimo obrażeń nie opuścił pola bitwy i dowodził artylerią. Po amputacji nogi poruszał się o kuli.

Louis Lejeune, *Bitwa pod Borodino*, 1812

Źródło: domena publiczna.

Do 1813 roku znajdował się w niewoli rosyjskiej. Po powrocie do Warszawy zdobywał kolejne stopnie wojskowe i pełnił funkcję dyrektora Arsenалу Budowniczego oraz komendanta [Szkoły Wojskowej Aplikacyjnej](#). Legenda Sowińskiego jako bohatera narodowego jest jednak związana głównie z jego śmiercią podczas powstania listopadowego. Do tego wydarzenia nawiązuje również Juliusz Słowacki w wierszu, który powstał prawdopodobnie w latach 1844–1845, czyli już trzynaście lat po upadku zrywu niepodległościowego.

Śmierć w okopach Woli

W trakcie powstania listopadowego w lipcu 1831 roku generał Józef Sowiński został dowódcą [reduty](#) 56 na warszawskiej Woli, a od sierpnia dowodził obroną całej Woli, awansując na generała brygady.

Szturm wojsk rosyjskich na tę część Warszawy odbył się 6 września. Z powodu dużej przewagi liczebnej Rosjan kilkugodzinna obrona Woli zakończyła się niepowodzeniem, a jej dowódca – pięćdziesięcioletni generał Sowiński zginął. Okoliczności jego śmierci nie są dokładnie znane, ale najczęściej podaje się informacje o zabiciu Sowińskiego na posterunku bojowym, a nie w ukryciu kościoła na Woli. Druga relacja krążyła jednak wśród emigrantów, którzy po upadku powstania listopadowego musieli opuścić ziemię polskie. Do jej utrwalenia przyczynił się między innymi znany na emigracji staloryt, na którym widać generała Sowińskiego stojącego z bagnetem u stóp ołtarza w kościele na Woli oraz sześciu nacierających na niego żołnierzy rosyjskich. Pisano wówczas, że:

Znany wśród emigracji staloryt *Śmierć gen. Józefa Sowińskiego*
Źródło: domena publiczna.

” Tomasz Świtkowski

O wzięciu Woli dnia 6 września 1831. Sprostowanie opisów generałów Umińskiego i Sołtyka

[...] bajka wymyślona o śmierci Sowińskiego przy ołtarzu w kościele może być piękną w pismach poetycznych; ale śmierć przy [parapetach](#) ma daleko więcej godności dla Polaka walczącego za Ojczyznę i Wolność aniżeli w kryjówkach kościoła.

Źródło: Tomasz Świtkowski, *O wzięciu Woli dnia 6 września 1831. Sprostowanie opisów generałów Umińskiego i Sołtyka*, Paryż 1833, s. 22.

Ange-Louis Janet, *Śmierć generała Józefa Sowińskiego podczas oblężenia Warszawy przez Rosjan w 1831 roku*

Źródło: domena publiczna.

Legendę bohaterskiej śmierci Sowińskiego w kościele na Woli utrwalił w swoim wierszu Juliusz Słowacki, a jednym z najbardziej znanych obrazów malarskich przedstawiających generała walczącego w obronie wolskiej reduty jest dzieło Wojciecha Kossaka *Generał Sowiński na [szańcach](#) Woli*.

” Maria Janion, Maria Żmigrodzka

Romantyzm i historia

W [...] wierszu *Sowiński w okopach Woli* przejawiał się, podobnie jak w [Śmierci Pułkownika](#), kult bohatera przełamującego słabość fizyczną wielkością ducha, siłą patriotycznego uczucia. W tym utworze estetyka prostoty służy jednak zupełnie innym celom ideowym. Jak podkreślają badacze, „zgrzebność” narracji, jej zamierzony prymitywizm, a jednocześnie drobiazgowa konkretność są wynikiem stylizacji opowiadania o śmierci starego, kalekiego generała, zabitego w kościele na Woli podczas ostatniego szturm Warszawy, na średniowieczną legendę [hagiograficzną](#) relacjonującą męczeństwo

świętego. Sowiński to jeden z „[ksiąząt niezłomnych](#)” twórczości Słowackiego, ale również symbol powstańczej klęski interpretowanej w kategoriach [mesjanistycznej](#) ofiary – śmiertelny cios dosięga generała, „Opartego na ołtarzu / I na tej nodze drewnianej”, w miejscu, „Gdzie ksiądz Ewangelią czyta”.

Źródło: Maria Janion, Maria Żmigrodzka, *Romantyzm i historia*, Gdańsk 2011, s. 519.

Słownik

reduta

stanowisko obronne; niegdyś zamknięte umocnienie z wałem i fosą, służące do samodzielnej obrony

sakralizacja

(łac. *sacrum* – świętość) uświęcenie, nadanie czemuś religijnego charakteru

szaniec

umocnienie polowe złożone z wału i rowu, służące do osłony stanowisk ogniowych artylerii; było używane do końca XIX wieku

teofania

(gr. *theophaneia* – pojawienie się boga) akt objawienia się bóstwa lub Boga w widzialnej postaci; pojęcie występujące w teologii

Virtuti Militari

(z języka łacińskiego – męstwo wojskowemu; dzielności żołnierskiej) nazwa orderu wojennego, który jest najwyższym polskim odznaczeniem nadawanym za zasługi bojowe

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Obejrzyj film i na jego podstawie wyjaśnij, na czym polega mityzacja bohatera lirycznego wiersza Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R11K2M2TRJV1>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału *Sowiński w okopach Woli Juliusza Słowackiego*.

Polecenie 2

Wynotuj co najmniej trzy hipotezy na temat śmierci generała Józefa Longina Sowińskiego. Zwróć szczególną uwagę na wersję śmierci generała utrwaloną w wierszu Juliusza Słowackiego.

Polecenie 3

Obejrzyj galerię interaktywną i wyjaśnij, w jaki sposób Wojciech Kossak przedstawił na obrazie śmierć generała Sowińskiego. Zwróć uwagę na następujące zabiegi kompozycyjne:

- znaczenie horyzontalnego układu dzieła,
- sposób rozplanowania powierzchni płótna przez malarza, czyli podział na plany oraz rozmieszczenie motywów malarskich,
- sposób oddania utrwalonej na obrazie sceny (realizm, detaliczność, dynamika),
- ekspresję gestów oraz mimikę twarzy postaci,
- tonację kolorystyczną dzieła.

Wojciech Kossak, *Generał Sowiński na szaniach Woli*, 1922, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie
Źródło: domena publiczna.

Polecenie 4

Wskaż podobieństwa i różnice między sposobami ukazania śmierci generała Sowińskiego w wierszu Konstantego Gaszyńskiego *Śmierć generała Sowińskiego* oraz Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*. Który wiersz jest twoim zdaniem bliższy wymowie obrazu Wojciecha Kossaka?

Konstanty Gaszyński, *Śmierć generała Sowińskiego*

” Konstanty Gaszyński
Śmierć generała Sowińskiego

Gdy trzechset dział gromy grzmiące
Dały hasło na bój krwawy,
A moskiewskich rot tysiące
Biegły na szanice Warszawy;

Garstka naszych, za wałami,
Przy Wolskim skryta kościele,
Witając wrogów strzałami,
Z ich trupów wał drugi ściele.

Wódz o szczudle im przywodzi –
Włos jego kryje siwizna;
Lecz młodzieńczą siłę rodzi
Honor, wolność i ojczyzna!

To Sowiński – krwią okryty
Próżno wygląda pomocy,
Szaniec przez wrogów zdobyty;
Męstwo uległo przemocy!

Na kilka żołnierzy czele,
Co z nim przysięgli umierać,
Szablą drogę sobie ściele,
Tysiącom chce się opierać.

W święcone mury kościoła
Cofa się wódz ze swoimi,
I na szczypty hufiec woła:
«Gińmy, lecz gińmy wolnymi. —»

I zdumieni niewolnicy
«Zdaj się, mówią, nie walcz z nami.»
A on im z okien świątnicy
Odpowiada — wystrzałami.

Biegną tłumy rozszalone,
Nowa wściekłość je zagrzała —
Już drzwi kościoła skruszone,
Ale walka nie ustała.

Bronią się rycerze śmieli,
Lecz co chwila ich nie staje;
Wreszcie, wszyscy wyginęli
I Sowiński sam zostaje.

Sam został, lecz nieugięty
Przed przemocą się nie zniża —
Poszanowaniem przejęty
Dowódzca wrogów się zbliża:

«Krzyucz pardon!» zdala go wzywa,
«Szaleństwem jest śmiałość taka.»
Sowiński pierś mu przeszywa,
«Oto jest pardon Polaka! —»

Te były słowa ostatnie
Zsiwiątego bohatera,
Zginął za swobody bratnie:
Tak syn wolności umiera!

Już nie żył — a dzikie wrogi
W milczeniu wstrzymali kroki,

Okiem szacunku i trwogi
Patrząc na rycerza zwłoki! —

Takich Polska miała synów,
Takich wodzów sprawa święta!
I w nagrodę takich czynów
Dziś znów hydne dźwiga pęta!

Źródło: Konstanty Gaszyński, *Śmierć generała Sowińskiego*, [w:] Czesław Kłak, *Polski Leonidas. Rzecz o legendzie historycznej i literackiej generała Józefa Sowińskiego*, Warszawa 1986, s. 179–181.

Juliusz Słowacki, *W starym kościełku na Woli... (Sowiński w okopach Woli)*

Polecenie 5

Odpowiedz na pytanie: Czy zgadzasz się z opinią, że obraz Wojciecha Kossaka jest apoteozą śmierci gen. Sowińskiego? Uzasadnij swoje stanowisko, formułując co najmniej trzy argumenty.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj znaczenie zdania: „Tak że muszę na ołtarzu / Oprzeć się”, a następnie zastąp zwrot „tak że” innym, odpowiadającym mu spójnikiem.

Ćwiczenie 3

Wypisz z wiersza Juliusza Słowackiego sformułowania odnoszące się do wieku i wyglądu generała Sowińskiego. Czemu one służą?

Ćwiczenie 4

Zapisz w formie mapy myśli wyznaczniki etosu żołnierza. Zgromadź jak najwięcej słownictwa. Zastanów się, w jaki sposób postawa generała Sowińskiego, którą opisuje w wierszu Juliusz Słowacki, wpisuje się w etos żołnierski.

Ćwiczenie 5

Każdą ze strof wiersza *Sowiński w okopach Woli* zatytułuj za pomocą równoważników zdań, tworząc w ten sposób plan wydarzeń opisanych przez Juliusza Słowackiego.

Ćwiczenie 6

Podaj przykłady środków stylistycznych zastosowanych w wierszu *Sowiński w okopach Woli* oraz określ, jakie pełnią funkcje.

Ćwiczenie 7

Przeczytaj fragment tekstu Ireneusza Opackiego, a następnie wyjaśnij, czemu służy oszczędność środków stylistycznych zastosowanych w wierszu przez Juliusza Słowackiego.

” Ireneusz Opacki

Ewolucja balladowej opowieści. Zagadnienie narratora i narracji w balladzie lat 1822–1920

Metaforykę – w tym wierszu nie ma ani jednej metafory! – zastąpiła językowa bezradność narratora, wyrazista bardziej niż najmocniejsze figury poetyckie. Dekorację chrzęstu zbroi, blaku i mocy bitwy wymienił zgrzebny obrus na ołtarzu i strzaskane armaty. Jest w tym wierszu jedna wielka rozpacz – tym mocniejsza, że to rozpacz narratora. Prosta, zgrzebna, prymitywna. Nie ma tu rozważań, nie ma uogólnień słownych. Jest tylko wyraz. Wyraz – ekstrakt liryki.

Źródło: Ireneusz Opacki, *Ewolucja balladowej opowieści. Zagadnienie narratora i narracji w balladzie lat 1822–1920*, Lublin 1961, s. 52.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij symbolikę drewnianej nogi i ołtarza, którą Juliusz Słowacki wykorzystuje w kreacji tytułowego bohatera wiersza.

Ćwiczenie 9

Ćwiczenie 10

Przeczytaj opinię Zbigniewa Sudolskiego na temat wiersza *Sowiński w okopach Woli*, a następnie zgromadź w tabeli po trzy argumenty potwierdzające oraz obalające tezę postawioną przez badacza literatury romantyzmu.

” Zbigniew Sudolski

Słowacki. Opowieść biograficzna

W balladowej narracji tworzył [Słowacki] hagiograficzną legendę o romantycznym świętym. Historia dzięki niezwykłym jednostkom jawiła się jako [teofania](#), ojczyzna jako [sacrum](#). A wszystko to wypowiedziane zostało w sposób „prosty i żołnierski”, bez metafizyki i rymów; poezja naiwna przekazywała wspaniałą opowieść o czynie żołnierskim zrównanym z ofiarą Golgoty.

Źródło: Zbigniew Sudolski, *Słowacki. Opowieść biograficzna*, Warszawa 1996, s. 246.

Ćwiczenie 11

Zadanie dla poziomu rozszerzonego

Porównaj sposoby kreacji bohaterów powstania listopadowego w wierszach Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli* oraz Zbigniewa Herberta *Wąwóz Małachowskiego*. Korzystając z dowolnych źródeł informacji, sprawdź, kim był generał Kazimierz Małachowski.

” Zbigniew Herbert

Wąwóz Małachowskiego

Prowadzi żołnierz Juliusz Hrabia wąwozem cienistym, prowadzi pod górę. Jest błękitny, amarantowy, a wąs złoty jego. Pod górę prowadzi wśród grabów i kwietniowych ptaków.

Aż tu ciżba Moskali, las w lesie, mrowie. Juliusz Hrabia podnosi oczy, szuka słońca glorii. Pochmurno. Unosi się w strzemieniu, wyciąga szyję, chce wypruć z nieba jeden promień. Raptem czernieją jego akselbanty. Już nie przypomni sobie łacińskiego zdania.

Teraz, gdzie kończy się wąwóz – szary kamień i Anioł Pański.

Źródło: Zbigniew Herbert, *Wąwóz Małachowskiego*, [w:] tegoż, *Napis*, Wrocław 1996, s. 35.

Praca domowa

Dokonaj analizy SWOT sytuacji, w której znalazł się generał Sowiński. Określ jego mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wynikające z konfrontacji z wrogiem.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Legenda bohatera w wierszu Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

10) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne. Uczeń:

- interpretuje utwory poetyckie, których tematem jest śmierć generała Sowińskiego,
- określa rolę środków artystycznego wyrazu zastosowanych przez Juliusza Słowackiego,
- wyjaśnia, na czym polega mityzacja bohatera lirycznego w wierszu *Sowiński w okopach Woli*,
- porównuje wiersz Juliusza Słowackiego i obraz Wojciecha Kossaka,
- redaguje wypowiedź pisemną o charakterze argumentacyjnym.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”. Nauczyciel prosi szczególnie zainteresowanych uczniów o przygotowanie szerszego kontekstu historycznego i biograficznego wiersza Słowackiego.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu. Prosi uczniów wybranych przed lekcją o przedstawienie kontekstu historycznego wydarzeń, które stanowią tło wiersza Słowackiego, oraz kontekstu biograficznego dotyczącego bohatera utworu. Ocenia dodatkową pracę uczniów.

Faza realizacyjna:

1. Rozpoczynając dyskusję wstępną, nauczyciel prosi, by uczniowie przypomnieli znane z literatury przykłady bohaterskich śmierci żołnierzy (rycerzy), dowódców. Mogą pojawić się postaci: Leonidasa, Rolanda, Wołodyjowskiego i inne. Nauczyciel pyta, jak przedstawiane są te postaci w różnych epokach i różnych dziełach. W jaki sposób budowana jest ich literacka legenda? W jakim celu? Dlaczego opisy tych śmierci nie zawsze zgadzają się z prawdą historyczną? Następnie nauczyciel prosi jednego z uczniów o odczytanie wiersza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*, zamieszczonego w e-materiale. W swobodnej dyskusji uczniowie wskazują, jakie są możliwe wersje okoliczności śmierci generała Sowińskiego. Pomaga im w tym film zamieszczony w galerii interaktywnej oraz polecenie 2 do niego, które uczestnicy zajęć wykonują w parach.
2. Później uczniowie przystępują do samodzielnej pracy z tekstem. Wykonują wybrane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”; warto zwrócić uwagę na ciekawe ćw. 4, a zwłaszcza 8, które wymaga przygotowania argumentów potwierdzających lub obalających tezę, że Słowacki, opisując śmierć generała Sowińskiego, stworzył „hagiograficzną legendę o romantycznym świętym”. Po wykonaniu ćwiczeń wybrani uczniowie prezentują swoje odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. W podsumowaniu lekcji nauczyciel pyta: na czym polega mityzacja bohatera lirycznego wiersza Juliusza Słowackiego *Sowiński w okopach Woli*. Uczniowie, odpowiadając, opierają się na ustaleniach, których dokonali podczas rozwiązywania ćwiczeń, przypominają sobie także treść filmu z e-materiału. Ostatnie pytanie, na które szukają odpowiedzi pod kierunkiem nauczyciela,

brzmi: Jaki jest cel mityzacji (lub sakralizacji) opisów śmierci żołnierzy, rycerzy, dowódców.

Praca domowa:

1. W ramach pracy domowej uczniowie wykonują polecenie 3 towarzyszące galerii interaktywnej.
2. Zadanie domowe z e-materiału może być pracą dodatkową.

Materiały pomocnicze:

- Czesław Kłak, *Polski Leonidas. Rzecz o legendzie historycznej i literackiej generała Józefa Sowińskiego*, Warszawa 1986. Jacek Lyszczyzna, „*Sowiński w okopach Woli*” w *kontekście mitu genezyjskiego*, [w:] tegoż, *Romantyczne lektury*, Katowice 2015, s. 155-164.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Ilustracja interaktywna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.